

Kielelliset häiriöt ja aleksitymia

Dos. (FT), vanhempi yliopistonlehtori Seija Pekkala,
Helsingin yliopisto

Dos. (FT), tutkija Päivi Rainò, Humanistinen
ammattikorkeakoulu

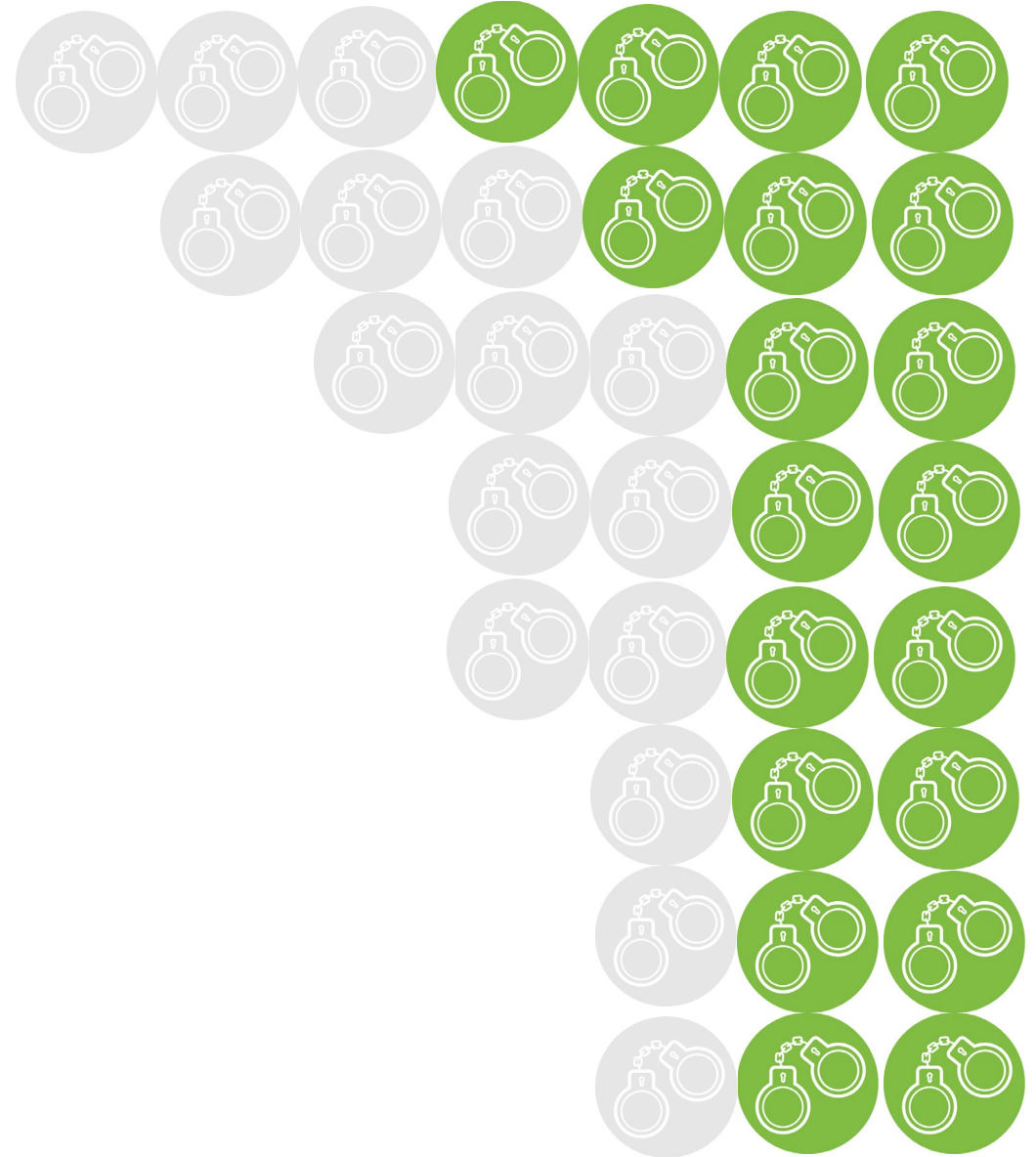
FM, puheterapeutti Hanna Markkanen

Wattu IV

Vankien terveys ja hyvinvointi 2023

Julkistamisseminaari, THL

21.9.2023

Taustaa (1): Rikostaustaisten nuorten kommunikaatiohäiriöt

- Kielellisiä vaikeuksia on 25–64 %:lla, verrokeilla 3–10 %:lla
 - Taidot 1–2 SD alle ikätason standardoiduissa testeissä: lievä/keskivaikea kehityksellinen kielihäiriö
- Tutkimuksia mm. Australiasta ja Uudesta-Seelannista, Isosta-Britanniasta, USA:sta, Kanadasta, Etelä-AfrikastaNorjasta

Taustaa (2): Rikostaustaisten nuorten kielellis-pragmaattiset vaikeudet

Puheen tuoton ja/tai ymmärtämisen liittyvät vaikeudet

- sanastoon
- kielioppiin
- lausetasoiseen puheen tuottoon ja ymmärtämiseen
- abstraktin kielen ymmärtämiseen ja tulkintaan

Pragmaattiset vaikeudet:

- kerrontataidot heikommat kuin ikäverrokkien
- tarinat sisällöllisesti heikompia ja epäjohdonmukaisia
- keskustelupuhe heikompaa kuin ikäverrokkien

WATTU4: Kielellinen sujuvuus -osio

- N = 470 (m/n 76 %/24 %), ikä 18,5–71,9 v (ka. 37)
- Tutkittavilla äidinkielenä suomi, ei muita kognitiivisia erityisvaikeuksia eikä vuorovaikutusta haittaavaa kuulovikaa tai huomattavia puhehäiriöitä
- Sanasujuvuustehtävä: Eläinsanasujuvuustehtävä (60 s)
 - Toiminnanohjaus, nopea sananhaku semanttisesta muistista, sanavaraston laajuus
- Sanalistan oppiminen I-III, palautus: muistettavana 10 sanaa (kolme sanalista)
- Lyhyt- ja pitkäkestoinen muisti, oppimiskyky, muistista haun aloitus ja haun dynamiikka
- Tutkimushoitajan havainnot tehtävien aikana

Tuloksia (1)

- Koulutus:

Peruskoulun suorittamatta jättäneet tutkittavat pärjäsivät lähes kaikissa tehtävissä tilastollisesti merkitsevästi heikommin kuin peruskoulun ja sitä pitemmälle opintoja suorittaneet

- Sukupuoli:

Naispuoliset vangit tuottivat miespuolisia enemmän sanoja Sanalistan oppiminen I -osioon

- Työkykyisyys:

Työkykyisemmiksi luokitellut vangit pärjäsivät paremmin sanalistan oppimistehtävissä

Tuloksia (2): Alle ja yli 30-v vankien suoritukset

- Alle 30-vuotiaat (n = 141) suoriutuivat tilastollisesti merkitsevästi heikommin sanasjuvuustehtävässä kuin yli 30-vuotiaat
 - Sanasjuvuustehtävässä suoritukset alle mediaanin (n = 78) ja yli mediaanin (n = 63)
 - Tilastollisesti erittäin merkitsevä ero niitten välillä, jotka suoriutuivat alle ja yli mediaanin
- Alle 30-vuotiaiden suoritus oli Sanalistan oppimisen osioissa II ja III sekä Sanalistan viivästetty mieleenpalautus -osiossa tilastollisesti merkitsevästi heikompi kuin yli 30-vuotiailla.

Tuloksia (3): Tutkimushoitajan havaintoja

- ADHD ja keskittyminen:
 - "ADHD vaikeutti keskittymistä, pitkäjänteisyys puuttui"
 - "Tutkittava ei jaksu keskittyä. Luettelee vain ne sanat, mitkä heti muistaa"
- Lukeminen:
 - "Sanojen lukemisessa oli hitautta"
 - "Tutkittavalla on mahdollisesti lukihäiriö. Luki sanan kirje kahdesti sanaksi kirja ja sanasta kone tuli kahdesti sanaksi kirja ja sanasta kone tuli kahdesti koe"
- Käyttäytyminen:
 - "Tutkittava puhuu paljon eikä ota kommentteja vastaan"
 - "Tutkittava on vähäsanainen ja ilmeetön"

Johtopäätöksiä (1)

- Hyvät suoritukset MUTTA arviointimenetelmät ovat liian suppeat, eivät vastaa laajoja, eri kielellisiä osa-alueita mittaavia arviointimenetelmiä
- Suomalaisten vankien kielelliset taidot mitattava laajemmalla patteristolla; mahdollinen tarve puheterapiaan selvitettävä
 - Tutkimusta tarvitaan myös Suomessa!
- Kielelliset vaikeudet vaikuttavat tunteiden tunnistamiseen, sanoittamiseen sekä muuhun kielelliseen ja ei-kielelliseen ilmaisuun
- Tutkittava, voiko osa autismin ja aleksitymian piirteistä selittyä kehityksellisellä kielihäiriöllä

Johtopäätöksiä (2)

- WATTU 5: Tarkemmat ja laajemmat kielelliset tehtävät
 - Sanasto, kerronta, ymmärtäminen, ilmaisu, lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudet, vuorovaikutustaidot
 - Esim. Clinical Evaluation of Language Fundamentals -testi (CELF); käytetty laajasti kansainvälisissä tutkimuksissa
- Puheterapeutti osaksi moniammatillista tiimiä
 - Kuntoutus räätälöidään tarkan arvioinnin ja yksilöllisten tarpeiden mukaan
- Tietoisuuden lisääminen tärkeää kehityksellisistä kielihäiriöistä
 - Esim. *The Box* -verkkokoulutus henkilökunnalle (Iso-Britannia)

Aineiston aleksityymisistä piirteistä (Ripatti & Manninen & Rautanen)

- Itsetäytettävä Toronto Alexithymia Scale -testilomake
 - Mittaa kykyä tunnistaa ja kuvailla tunteita
 - Testi antaa viitteitä sosiaalis-pragmaattisista vaikeuksista, jotka ovat myös osa kielellisiä taitoja
- Vastanneista (N= 503); miehiä 385, naisia 118
 - 25 % kertoi omien tunteiden ilmaiseminen sanoin olevan vaikeaa
 - 20 % raportoi tunteiden kuvailun vaikeudesta
 - 40 %:lle vastanneista oli kehoitettu ilmaisemaan tunteitaan enemmän; näille henkilöille tunteiden ilmaiseminen läheisillekin ihmisille oli vaikeaa

Aineiston aleksityymisistä piirteistä (Ripatti ym.)

- Kaikkiaan 21 %:lla itsearvion tehneistä oli aleksityymisisiä piirteitä, kun perusväestössä esiintyvyys on n. 10 %:n luokkaa
- Erityishuomioita
 - Naisvangeilla esiintyvyys on kaksinkertainen perusväestöön verrattuna
 - Naisvangeilla miehiä enemmän vaikeutta tunteiden tunnistamisessa
 - Miehillä naisia enemmän ulkokohtaista ajattelua ja vaikeutta kuvailla tunteitaan sanallisesti

Puheterapian hyödyt tutkimuksen valossa

- Nuoret pärjäävät paremmin nuorisorangaistuksen ohjelmissa ja arjen vuorovaikutustilanteissa sekä rikosseuraamusprosesseissa
 - Puheterapiasta on hyötyä myös aleksityymisten piirteiden kuntoutuksessa silloin, kun on kysymys kielellisistä ja sosiaalis-pragmaattisista vaikeuksista
- Systeeminen vaikutus:
 - Henkilökunnan tietoisuus sekä taidot tunnistaa kehityksellinen kielihäiriö ja muut kommunikaation haasteet parantavat vuorovaikutusta
 - Tutkimuksissa on saatu myös viitteitä uusintarikollisuuden vähenemisestä

Kirjallisuutta

Anderson, E., Leong, K., Lyubchenko, K., Young, J., Wiseman-Hakes, C. & Turkstra, L. S. (2022). A scoping review of the role of speech-language pathologists in youth justice with application to Canada. *The Canadian Journal of Speech-Language Pathology and Audiology*, 46(4), 237–250.

The Box. Communication Help for the Justice System. The Royal College of Speech and Language Therapists. <https://www.rcslt.org/learning/the-box-training/>

Chow, J. C., Stehle Wallace, E., Senter, R., Kumm, S. & Masone, C. Q. (2021). A Systematic Review and Meta-Analysis of the Language Skills of Youth Offenders. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 65, 1166–1182.

Manninen, E. (2021). Nuorten rikostaustaisten aikuisten kokemuksia omista kielellisistä taidoistaan. Logopedian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Pekkala, S., Urrio, L., & Rainò, P. (2022). Rikostaustaisten nuorten puheen, kielen ja kommunikaation vaikeudet. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 59(3), 294–312.

Pekkala, S., & Rainò, P. (2022). Rikostaustaisten nuorten kielellisten ja sosiaalisten taitojen tukeminen. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 59(4), 409–428.